

DOSYA/GÖZLEM VE GÖRÜŞLER**KÜRESEL YANILSAMANIN İŞÇİ AYAĞI**

Yavuz ABAMOR*

Çevre sorunlarına karşı daha bilinçli davranma alışkanlığı 20. Yüzyılın ikinci yarısıyla başladı diyebiliriz. Bir çok ülkede kurulan yeşiller partileri çevre duyarlılığının siyaset sahnesindeki yansımasydı. Greenpeace adındaki "çevre örgütü" de uluslararası bir kimlik edindi. Ülkemizde de varlar. Yeni yüzyılda ise yeşillerin aldıkları oylar giderek azaldı. Düşüşün nedeni çevre sorunlarının azalması değil yeşillerin "çevre"lerinin genişlemesiydi; Almanya'da sosyal demokratlar ile kurdukları koalisyon hükümetinde çevre politikaları ile değil silah ticareti ve silahlanma politikaları ile anılır oldular. Fischer önderliğindeki Alman yeşillerinin yüzleri eskimişti. İktidarı kaptırdılar. Fakat şu sıralar mutlu ve umutludurlar çünkü bilim adamlarının da sıklıkla iddia ettikleri atmosferdeki ısınma sorununu tekrar oya tahvil edebilirler.

Atmosfer ısınacak, kutuplar eriyecek, denizler yükselecek, dünya nüfusunun büyük bir kısmı bu değişimden etkilenecek, Kanada Akdeniz iklimine kavuşurken maya takvimine göre de 2012'den sonra kıyamet kopacak. Nuh tufanının çağdaş versiyonunu önümüze koyuyorlar. Fakat bu sefer her türden bir çifti ahşap bir tekneye tıkmak yerine dondurulmuş embriyonları taşıyacak bir uzay gemisinin dünyadan demir alması daha olası. Son zamanlarda Ruslar'ın uzay çalışmalarına para bulmak için para babalarını uzay turisti adı altında Soyuz ile taşımaları da bu kuşkuyu artırıyor. Bill Gates de çağdaş Nuh peygamber olur. Tablo tamamlanır.

Şaka bir yana küresel ısınma ve ortaya konan senaryolar insanı gerçekten ürkütüyor. Önümüzdeki birkaç yıldan başlayarak onlarca yıl sonra olabileceklerin insanın moralini bozmakta, geleceği karartmaktadır. "Küresel ısınma" adı takılan bu süreç adından da anlaşıldığı gibi küreseldir. Aynı "küreselleşme" diye tabir edilen dönemin ana vurgusunda olduğu gibi. Küresel adı takılan tüm adlandırılmaların arkasında bir hinlik ve sevimsizlik var gibi gelir bana. Küresellik, küreselleşme, küresel ısınma, küresel karşıt. Küresel olandan insanlığa bir iyilik gelme olasılığı yok gibi. Özellikle küreselleşme kavramının kullanılmaya başlandığı son yüzyılın son çeyreğinde o dönemin moda tabiriyle söze global, globalleşme diye başlayanlara sıkı bir kötek atmamak için kendimi zor tutardım.

Halbuki globalciler için her şey ne güzel başlamıştı. Kapitalizm komünizmi yenmiş, işçilerin enternesyonalizmi yerine "küresel kapitalist düzen" kurulmuştu. Artık ulus devletlerin hükmü kalmamış, insanlık tarihin sonuna gelmişti. Duvar yıkmak ve muz yiyebilmek de bu sürecin önemli simgesi olmuş sınırların kalktığını müjdelemişti.

Siyaset ayrılaşmış ve siyasi özneler kapitalizmin ortak yoluna baş koymuşlardı. Küreselleşme ve yeni dünya düzeni adı ile kutsadıkları bu dönemin kokusu ise kısa sürede çıktı.

Küresel ısınma sürecinin ve küreselleşme kavramının birbirlerine benzer yanları olduğunu düşündüğüm için lafi bu kadar dolandırdım. Küresel ısınma kelimesi gerçeği tanımlıyor olabilir. Atmosfer tüm dünyanın ve ısınması küresel anlamda her şeyi etkileyecektir. Isınma küresel iken ısındırma küresel değildir ve dikkatlerden

kaçmamalıdır. Sera gazlarının atmosfere salınımını kısıtlamaya yönelik yapılmaya çalışılan anlaşmalara yanaşmayan ABD atmosfere en fazla karbon gazı salan ülkedir. Yani ısınmanın en sorumlu ülkesidir. Fosil yakıtı en fazla yakıp, daha fazla petrol için savaş çıkaran ABD küresel bir soruna karşı gayet net bir ulusal çizgide durarak küreselleşmenin ve de atmosferin de dibine dinamit koymaktadır. Yani küreselleşmecilerin ve küreselleşme karşıtlarının da tekrar düşünmeleri gereken bir durum var önümüzde. Aynı ABD, bu politikasının nedeni olarak "ulusal sanayisini korumak" için böyle davrandığını söyleyerek içeri ve dışarı net bir mesaj vermektedir. Ulusal çizgisi net bir devlet mesajı gayet açık bir şekilde Washington'dan tüm dünyaya yayılmaktadır.

Dünyanın liderliğine soyunmuş olan ABD'nin resmi politikası müttetikler ve düşmanlar üzerine kurulmaktadır. Ulusal devlet modeliyle her iki gruba da dayandırdığı sistem, kendisiyle aynı iradeyi yansıtmaktadır. Aynı iradeyi kendi içine de yönlendirmiştir. Ülke içinde ve dışında totaliter bir tarzı fazlasıyla yayan bir ülkenin küreselleşme gibi kaygısı olduğu tartışmalıdır. Küresel ısınmaya karşı bir kaygı gütmeyeceği gibi.

Avrupa Birliği küreselleşme kavramının en fazla filizlendiği bölge gibi görünebilir. Ama işler orada da yolunda gitmemektedir. Anayasa referandumunda yaşanan sorunlar, siyasi ve iktisadi birlik sorunları, yeni üyelerin sahip olduğu hakların budanması ve ertelenmesi, sınırların kalktığından çok sağlamaştırıldığı izlenimini vermekte. Küresel ısınma konusunda da duyarlıdır Avrupa Birliği: Dünyanın en büyük otomotiv sanayini barındıran bölge, halka bisiklet kullanılmayı özendiriyormuş. Kafalar iyice karışmış durumda orada da.

Güney Amerika'da ise farklı rüzgarlar esmektedir. Esen rüzgarlar soldandır ve de küreselleşme vurgusu içermemektedir.

Kısaca ortada küreselleşme diye yutturulmaya çalışılan lokma hiç bir devletin boğazından kolay kolay geçmemektedir. Ulusal devlet modeli buna engeldir. Fakat az gelişmiş ülkelerin emperyalist müdahalelere bu kadar açık olmaları da yeni yaşanan bir sorun değildir. Küreselleşme ile açıklanmaya çalışılmasının da anlamı yoktur. İşin öz ü şudur: Gelişmiş ekonomiler kendilerini küresel yutturmacasından korur iken, az gelişmiş ekonomileri küreselleşme adına her türlü müdahaleye açık hale getirmeye çalışıyorlar. Ekonomik krizlerde sermaye küreselleşmeyi unutup sakin limanlar diye adlandırdığı kendi ülke sınırlarına kolaylıkla sığınmakta ve terk ettiği piyasayı kendi kaderiyle başbaşa bırakmaktadır. Yani sermaye iyi karlarını peşinde koşarken, küresel kar azaldığında hemen bölgeseldir. Küreselleşmenin aslında ekonomik değil kültürel bir kavram olduğunu iddia edenler ise fazlasıyla hayalcidirler. İnternet dünyası bu hayalin mekanı olabilir ama dünya için başka bahar beklenmelidir.

Artık asıl konumuza dönebilirim. Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve küreselleşme konulu bir yazıya,

"küreselleşme" diye diye ortada dolaşan kavramın aslında koca boş bir balon olduğunu iddia ederek başlamak pek de alışılmış değil ama benim düşüncem bu yönde.

ILO da küreselleşme süreciyle değişmemiştir. Kuruluşu zaten bir zorunluluktan, varlığını gerektiren nesnellik ortadan kalkınca da anlamsızlaştı diyebilmek daha doğru gibi geliyor.

Yanlış anlaşılmasın niyetim koca yapıyı bir kalemde silip atmak değil fakat bugün geldiği nokta itibarıyla ciddi bir sorgulanmayı hak ediyor. Özellikle işçi sınıfı nezdinde.

Sorgulanmalıdır çünkü ILO bilindiği gibi üçlü bir yapıdır. Her ülke iki hükümet, bir işçi ve bir işveren temsilcileriyle sürece katılır. Günümüzde ILO'ya üye ülkelerin büyük çoğunda üretim ilişkileri kapitalist üretim tarzıyla sürmektedir. Hükümetler dikkate alındığında, emekçilerin lehine temsil olasılığı zayıftır. Örnek olsun diye veriyorum, Çalışma Bakanlığı'mız işçi sayılarına göre sendikalaşma oranlarını %58 olarak verdi. DİE'nin tüm çalışanları hesaba katarak verdiği sendikalaşma oranı %10. Ülkemizde her yıl toplu sözleşmeden yararlanan işçi sayısı sadece 700 bin. Çık çıkabilirsen işin içinden. Üstelik hiç bir kaydı olmayan ve kölelik koşullarında çalışanlar hesaba dahil değil. Bu veriler ışığında ILO'da hükümet neyi temsil edecek. İşverenleri zaten dışarıda tutabiliriz. Sendikaların ise temsilcilikleri günümüzde tartışmalıdır. Ülkemizden tüm çalışanların sadece % 5'i toplu sözleşme yapabilmektedir. Sendikaların ülkemizde kapladıkları alan hakettiklerinin çok üstündedir. Sanırım devlet sübvansiyon uyguluyor.

ILO yaptırım mekanizması zayıf bir örgüttür. ILO sözleşmeleri sosyal haklar açısından "ileri kazanım"ları ifade ettiği ileri sürülmesine rağmen, unutulmaması gereken bu sözleşmelerin, tekrar ediyorum işverenler ve kapitalist devletlerin de katıldığı bir mekanizmayla kabul edildiğidir. Üstelik üç yüz yıla yakın keskinleşmiş bir sınıflar mücadelesinin imbiğinden geçerek gelen bir süreçte bu standartlar belirlenmiştir. Örnek olsun ILO'nun bugün çok üzerinde durduğu çocuk işçi çalıştırmama ile ilgili çalışmalar dünya için yeni bir şey değildir; kapitalizmin tarihi ile yaşittir. Mesai saatlerinin kısaltılması ve fazla çalışmayla ilgili mücadele 19. yy'ın ortalarında İvmelenmeye başlamış, ILO'nun kurulduğu tarihte de zirveye çıkmıştır. Bunlara değinmişken ILO'nun kuruluş nedenlerini tekrar hatırlatmakta fayda var.

ILO'nun kuruluşuna üç temel etkenin yol açtığı kabul edilmektedir. Birincisi, çalışma yaşamı koşullarının iyileştirilmesine yönelik insani motiftir. Buna kimse itiraz edemez. Para babaları da bir yürekleri olduğunu iddia edebilirler. İkincisi, siyasi istikrar yoluyla reformist eğilimleri güçlendirmek ve böylece sosyal barışı sağlamaktır. Bunun anlamı 1917 Sovyet Devrimi'nin etkilerinin, sanayileşmiş ülkelerde yaygınlaşmasını engelleme kaygısıdır. ILO metinlerinde "devrimleri engellemek gerekiyordu" diye açıkça yer bulur. Ve üçüncüsü, uluslararası ticarete avantaj elde etmek için

sosyal hakları ve standartları düşük tutma eğilimini (sosyal damping) önleme isteğidir. Emperyalistlerin havuç ve sopası diye de okunabilir. Niyet aslında bellidir: batıda sınıflar mücadelesinin keskinleştiği bir dönemde ve Bolşevik devrim ile birlikte meşruluğunu yitirmiş kapitalist düzenin sürdürülme çabası; ILO'nun kuruluşu bu kadar açıktır. Sosyalist ülkelerin tarih sahnesinden geçici olarak ayrılması da bugünkü nesnelliği ortaya çıkarmıştır.

Fakat belirttiğim gibi kafalar karıştırılmıştır ve de karışıktır. ILO'nun niçin, neden, nasıl kurulduğundan bağımsız olarak neye hizmet ettiği hala kafalarda belirsizdir. Özellikle siyasetleştirilmenin yaşandığı dönemlerde bu iyice artmaktadır. Ortak bir konsensus gibidir, ILO her niyete yenebilir. Irkçı bir partinin programında, yayın organında ILO standartları ve uygulanması gerektiği yazılırken, aynı partinin militanları bir grevi basabilirler. Benzer şekilde ortanın oldukça solunda yer alan yapıların programlarında ve yayınlarında da ILO ile ilgili benzer temennileri okuyabilirsiniz. Aynı durum sendikal örgütlenmeler için de geçerlidir. En sağdan en sola bütün sendikalar ILO'cudurlar. İşte böyle siyasetler üstü bir şeydir ILO, aynı zamanda siyaset altı. Bu kadar tarafsız olmak ve güç olamamak aslında "birşey olmama" ile eşdeğer midir?

Sosyalist bloğun geri çekilmesiyle ortada bir boşluk dönemi oluşmuştur. En sağlam sol düşünürler bile inançlarını yemişlerdir. Bu boşluk kapitalist yapının bile ne yapması gerektiğini bilemediği bir dönemdir. Ne yapılacağına bilinemediği zaman imdada küreselleşme kavramı çıkmıştır. İşlerde o kadar karmaşık hale gelmemiştir. Zaferin etkisiyle piyasalar moral kazanmış, karlar artmıştır. Fakat uzak doğuda başlayan kriz ve de sonrasında ortaya çıkan siyasal krizler herkesi rüyasından uyandırmıştır. ILO'da bu boşluk dönemini sakin geçirmesine rağmen emekçilerin her geçen gün ortaya çıkan kayıpları sonucu bir şey yapması gerektiği kulağına fısıldanmıştır.

Şimdi ILO ne yapmalı da emekçilere faydalı olmalı, bu kritik bir sorundur.

"Öncelikle geleneksel sendikal modeli ve işçi sınıfı tanımlamalarını kapı dışarı etmeliyiz diye düşünüyorlardır sanırım. Öncelikle şu sınıf kelimesini atmalıyız. Zaten öyle homojen statik bir kavramın verdiği zarar çok fazla. Farklılıkların birlikte olmasının nasıl yeni renkler katacağını

kimse bilemez. O halde işe kadın ve erkek işçi olarak bölüp başlayabiliriz üçüncü cinsiyet için acele etmemek lazım ama sırada onlar var merak etmesinler. Ama bu yetmez renklere göre de bir ayırım yapmak gerekir; siyah, sarı, beyaz vb. Dini inançları da unutmamalıyız zaten genlerinde yazmıyor mu? İşçilerin farklı inançları çok önemli küresel dünyamızda. Biraz da baharat niyetine hobilere göre ayırmak lazım; yelken, binicilik, eskirim vb. şimdilik bu kadar yeter. Evet işçi sınıfını renklendirmek lazım sendikalar buna kafa yormalı."

"İşçi sınıfı ve sendikalar girişimci olmalı. Küreselleşme etkilerinin püskürtülmesine çalışmaktan öteye gitmeyen girişimlerle uğraşmamalı, uyumlu olmalıdırlar. Artan uluslararası rekabet ve maliyetleri düşük tutma çabası hayatın gerçekleri fakat bu gerçeklerin ücretlerin düşmesine ve sosyal hakların azalmasına yol açması kaçınılmaz bir sonuç değil. Beceri, altyapı, araştırma-geliştirme ve daha iyi yönetim konularına yapılacak yatırım verimliliği artırabilir ve bunun sonunda daha yüksek ücretleri beraberinde getirebilir. Günümüz çağı girişim çağıdır ve atelyeden, tezgahdan başlar."

"Örgütlü emeğin bir diğer önemli sorunu itifaklar sorunudur. Küresel dönem artık sivil toplum dönemidir. Örgütlü ve örgütsüz işçileri toplumsal anlaşma çatısında toplayan ittifakları desteklemek ve bazı durumlarda da bu ittifakların kurulmasına öncülük etmek gerekmektedir. Eğer örgütlü emek bu rolün hakkını verirse kendisine hükümetten, meslek örgütlerinden sivil toplum örgütlerinden ve özel sektörden (işveren anlayın) gönüllü ortaklar bulacaktır ve sonuç olarak ziyafet masasındaki yerini alacaktır."

"Tekrar olacak, tüm çalışanlar buna işverenler de dahil ILO'nun konusu olacak. Fakat daha esnek ve verimliliği ön plana çıkaran bir modeli yaratmak için. Çatışan değil uzlaşan sınıflar."

Bu temenni aslında ILO'nun yüz yıla yaklaşan ömrü boyunca hayal ettiği bir modeldir. Bu modelde, ILO'nun raporlarında artık daha fazla yer alan çocuk işçiler, kölelik koşullarında çalıştırılanlar, işsizler, evsizler, yoksulluk sınırının altında yaşayanlar yani dünyanın çoğunluğu birer arzi durum olarak mı tanımlanacak, yoksa kar hırsı bitmeyen sermaye sahiplerinin insafına mı bırakılacak? ILO emekçileri kurtarmayacak, zaten böyle bir niyeti de yok.